

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса
2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса
2026

УДК: 371

DOI: <https://doi.org/10.24195/ModernisationEP-2026-3>

М 74

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Протокол № 10 від 26 лютого 2026 року*

Рецензенти:

***Княжева Ірина**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Університету Ушинського;*

***Тягнирядно Євгенія**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ.*

М 74 Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти:
збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Одеса, Україна, 20 лютого 2026 року). Університет Ушинського. Одеса:
Бондаренко М.О., 2026. 372 с.

ISBN 978-617-8814-06-9

УДК: 371

*Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів.
Відповідальність за достовірність фактів несуть автори.*

ISBN 978-617-8814-06-9

- © Кафедра педагогіки Університету Ушинського, 2026;
- © Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, 2026;
- © Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Sameax», 2026.

20. Сухініна А.О. Інформатика як мистецтво мислення: старша профільна школа між кодом, творчістю та майбутнім 282
21. Торбенко С.Г. Підтримка дітей початкової школи з особливими освітніми потребами у визначенні професійного шляху 289
22. Халіль Луай Створення інноваційного середовища закладів загальної середньої освіти як фактор модернізації освітнього простору 294
23. Чернега О.І. Індивідуальна освітня траєкторія учнів на уроках хімії профільного рівня 301
24. Чалюк А.Л. Комунікативний підхід як основа формування мовної особистості в умовах Нової української школи 313

СЕКЦІЯ №3: СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН 320

1. Браткевич А.О. Крос-культурна проблематика у сучасному науково-педагогічному дискурсі 320
2. Ісаєнко М.М. Професійна орієнтація як чинник підвищення мотивації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в закладах освіти, що належать до сфери управління МВС України 325
3. Koycheva T. Cluster-driven innovation in pedagogical university: frameworks of strategic implementation 330
4. Кинєва П.П. Використання штучного інтелекту в освітньому процесі: можливості та виклики 336
5. Осипова Т.Ю. Професійний розвиток учителя в системі післядипломної освіти 343
6. Панкратова Н.М. Атрибутивні характеристики розвитку культури професійної діяльності викладача математики в сучасному освітньому просторі 351
7. Тягнирядно Є.В. Мова як маркер ідентичності: соціокультурний та політичний виміри 357
8. Штайнер Т.В. Роль стейкхолдерів у модернізації освітнього процесу в закладах освіти: партнерство педагогів, сім'ї та громадськості 362

Тягнирядно Євгенія Василівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри мовної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

МОВА ЯК МАРКЕР ІДЕНТИЧНОСТІ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ

Актуальність дослідження. Мова в сучасному українському суспільстві постає не лише як засіб комунікації, а як ключовий маркер індивідуальної та колективної ідентичності. Вона визначає спосіб самоусвідомлення особистості, структуру культурної пам'яті та параметри політичної лояльності. У ХХІ столітті, в умовах глобалізації, інформаційних війн і збройної агресії проти України, мовне питання набуло особливої ваги, оскільки мова стала не просто елементом культури, а чинником національної безпеки та державної стійкості. Саме тому аналіз мови як маркера ідентичності потребує комплексного осмислення в соціокультурному та політичному вимірах із залученням сучасних українських наукових і публіцистичних джерел.

Виклад основного матеріалу. У соціокультурному аспекті мова є формою символічного кодування досвіду спільноти. Вона акумулює історичну пам'ять, транслює систему цінностей та закріплює культурні моделі поведінки. Як наголошує Л.Масенко «...мовна практика безпосередньо пов'язана з формуванням мовної свідомості та національної самоідентифікації» [4]. Дослідниця підкреслює, що тривала політика русифікації в Україні призвела до деформації мовної норми та розщеплення мовної ідентичності, коли частина громадян сприймала українську мову як символ культурної традиції, а російську - як інструмент соціальної мобільності [3]. Така ситуація сформувала складну модель білінгвальної свідомості, в якій мова перестала бути нейтральним засобом комунікації й перетворилася на маркер соціального статусу та політичної позиції.

Розвиваючи цю думку, варто звернутися до концепції мовної норми як чинника культурної стабільності. Норма виконує не лише регулятивну, а й символічну функцію: вона окреслює межі прийняттого, формує канон і водночас виступає механізмом соціальної інтеграції. Порушення або свідоме ігнорування мовної норми може трактуватися як форма культурного протесту або, навпаки, як прояв асиміляційного тиску. У цьому контексті культура мовлення стає важливим індикатором рівня національної консолідації, оскільки відображає ступінь прийняття суспільством спільних символічних стандартів.

Соціокультурний вимір мовної ідентичності також передбачає розуміння мови як чинника групової солідарності. Через мовну практику відбувається окреслення меж спільноти: «свій» визначається не лише через етнічне походження, а й через мовну належність. У цьому контексті важливою є позиція М. Рябчука, викладена в працях «Постколоніальний синдром» [4] та «Дилеми українського Фауста» [5]. Автор розглядає мовне питання як складову постколоніальної трансформації українського суспільства. На його думку, мовна ідентичність в Україні тривалий час була пов'язана з цивілізаційним вибором - між імперською спадщиною та європейським культурним простором. Таким чином, мова виступає не лише культурним, а й світоглядним маркером, що відображає ціннісні орієнтири особистості. Водночас М. Рябчук акцентує на необхідності формування політичної нації, в якій мовний чинник не виключає, а інтегрує різні етнокультурні групи на основі спільних демократичних цінностей.

Ідентичність - явище багатовимірне: вона охоплює особистісний, соціальний, національний, професійний та інші рівні. На кожному з них мова виконує інтегративну функцію. На індивідуальному рівні мовлення відображає освітній рівень, соціальне середовище, культурні вподобання людини. Лексичний вибір, інтонація, стиль спілкування створюють своєрідний мовний портрет особистості. Через мовну поведінку людина конструює власний образ у суспільстві.

На колективному рівні мова є чинником об'єднання спільноти. Вона акумулює історичний досвід народу, зберігає традиції, фольклор, культурні

смысле. Саме тому в періоди суспільних трансформацій питання мови набуває особливої ваги: воно стає маркером політичної позиції, громадянської свідомості, культурного вибору. Мова здатна виступати як інструмент самоутвердження нації та водночас як засіб опору асиміляційним процесам.

У глобалізованому світі мовна ідентичність часто зазнає впливу багатомовності, міграційних процесів, інформаційних технологій. Людина може належати до кількох мовних спільнот одночасно, формуючи складну, гібридну ідентичність. Проте навіть за умов активного міжкультурного обміну рідна мова зберігає статус емоційного й культурного ядра особистості. Вона пов'язана з дитячими спогадами, родинною комунікацією, первинним досвідом пізнання світу.

Особливої актуальності проблема мови як маркера ідентичності набуває в українському суспільстві. Українська мова виконує не лише комунікативну, а й державотворчу функцію. Вона є засобом консолідації громадян, інструментом культурної тяглості та символом національної гідності. Підтримка й розвиток державної мови сприяють зміцненню суспільної єдності та формуванню стійкої національної самосвідомості.

У політичному вимірі мова функціонує як інструмент символічної влади. Державна мовна політика визначає рамки публічного дискурсу, регулює освітній та інформаційний простір, формує стандарти офіційної комунікації. Відтак мова стає механізмом конструювання політичної нації. У цьому контексті О.Забужко розглядає мову як простір культурного суверенітету, наголошуючи, що мовна колонізація є формою символічного підкорення. На її переконання, відновлення повноцінного функціонування української мови в усіх сферах життя є актом деколонізації та утвердження суб'єктності держави. У цьому сенсі мовна ідентичність набуває ознак політичної відповідальності, адже мовний вибір у публічному просторі стає формою громадянської позиції [1].

Сучасні дослідження історичної пам'яті також підтверджують тісний зв'язок між мовою та політикою ідентичності. Г.Касьянов аналізує процес формування національного нарративу та роль гуманітарної політики у консолідації суспільства. Дослідник зазначає, що мова є важливим елементом

політики пам'яті, адже саме через мовні інтерпретації подій закріплюються історичні смисли. Політичні дискусії щодо мови фактично є дискусіями про минуле й майбутнє країни, про те, які цінності та історичні наративи мають стати домінантними [2].

До цього варто додати позицію В.Кебуладзе, який у публіцистичних і філософських розвідках після 2014 року підкреслює екзистенційний вимір мовної ідентичності. На його думку, мова є не лише засобом означення реальності, а способом її переживання. Через мову людина структурує досвід війни, втрати, солідарності, а відтак формує нову систему смислів. У ситуації травматичних суспільних змін мова стає простором терапії та переосмислення, що сприяє консолідації громадянської спільноти.

В умовах російсько-української війни мовне питання набуло нового змісту. Мова стала одним із критеріїв громадянської солідарності та спротиву. Перехід значної частини громадян на українську мову у публічному та приватному спілкуванні свідчить про трансформацію ідентичності на основі політичної нації, де мовний вибір стає актом самоідентифікації та позиціонування. У цьому процесі важливу роль відіграють освітні інституції, медіа та культурні ініціативи, які формують новий мовний простір і закріплюють українську мову як мову повсякденної комунікації, науки, мистецтва та державного управління.

Соціологічні дослідження останніх років демонструють зростання престижу української мови та її сприйняття як символу державності. Зокрема, результати опитувань Київського міжнародного інституту соціології та Центру Разумкова засвідчують стабільну тенденцію до розширення сфери використання української мови в різних регіонах країни. Таким чином, мова виконує інтегративну функцію, сприяючи формуванню спільного символічного простору, в якому різні соціальні групи можуть взаємодіяти на основі спільних цінностей і норм.

Водночас необхідно враховувати, що мовна ідентичність є динамічним феноменом. Вона змінюється під впливом міграційних процесів, цифрових

технологій та міжкультурних контактів. Сучасний медіапростір формує нові форми мовної комунікації, де поєднуються елементи різних кодів, виникають гібридні стилі та нові лексичні моделі. Проте навіть у цифрову епоху мова зберігає статус базового маркера належності. Її функціонування в освіті, культурі, державному управлінні визначає не лише рівень комунікативної ефективності, а й глибину національної консолідації. Особливого значення набуває питання мовної культури в академічному середовищі, де формуються майбутні еліти суспільства і закладаються стандарти професійної комунікації.

Висновки. Мова як маркер ідентичності в соціокультурному та політичному вимірах є складним і багаторівневим феноменом. Вона формує систему цінностей, визначає межі спільноти та виступає інструментом державотворення. Аналіз сучасних українських дослідників – Л.Масенко, М.Рябчука, О.Забужко, Г. Касьянова, В.Кебуладзе - дозволяє зробити висновок, що мовна ідентичність в Україні є не лише культурною характеристикою, а й чинником політичної суб'єктності. У сучасних умовах утвердження української мови виступає водночас процесом культурної самоідентифікації та гарантією збереження національного суверенітету, що визначає стратегічні перспективи розвитку українського суспільства в європейському та глобальному контекстах.

Список використаних джерел

1. Забужко О. І знов я влізаю в танк... Київ : Комора, 2016. 416 с.
2. Касьянов Г. Past Continuous: історична політика 1980–2000-х. Київ : Laugus, 2018. 420 с.
3. Кебуладзе В. Чарунки долі. Львів: Старий Лев, 2016. 160 с.
4. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2016. 168 с.
5. Рябчук М. Постколоніальний синдром. Спостереження. Київ : К.І.С., 2011. 240 с.
6. Рябчук М. Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і «розбудова держави». Київ : Критика, 2017. 304 с.

Наукове видання

Колектив авторів

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
М. ОДЕСА, УКРАЇНА, 20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Українською мовою

Відповідальний редактор: Ірина Олександрівна Бартенєва
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

Підписано до друку 06.03.2026 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 21,62. Наклад 300 прим.
Зам. № 0603/1

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
Тел.: +38 (048) 700 11 55
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014

